

Fräeri och bröllop

Ungdomar av skilda kön kunde bli bekanta under olika omständigheter, såsom vid bröllop eller vid andra ljudningar, såsom kimmer- och lergille då pojkar och drängar, så kallades all ungdom ute på landet i gammal tid, från många gårdar, eller kanske från hela byen, komma samman för att hjälpa till då någon hemmansägare ville uppföra en ny långa vid sin gård. Även vid den tidens hydegillen eller höstgillen, då det i allmänhet dansades på logen, gjordes bekanskapers med fräeri. I hem med sträng religiös inställning ansågos sammankomster mellan flickor och pojkar som omoraliska. Med den gamla tidens stora kyrklighet, kunde många gånger förekomma att en pojke och en flicka satts och bytte ögonkast med varandra som ledde till närmare bekanskap och fräeri. Gylla ögenskaper som föredrogs vid val av livsledsagare efter eget val, voro nog då, för kvinnan hos mannen.

Sif 71.

Ställighet och manlig karaktär: För mannen gälde nog mer från den tiden än nu att den efterökta skulle kunna bli ägare av sina föräldrars gård eller också ha gott om frångar. Mindre gåvoväxtin förekom både före och efter frieriet. Det område inom vilket man sökte sig hustru var i flesta fall begränsat till den egna socknen, beroende dels från den tidens mindre levnadskommunikationer, vilket gjorde att folket i byarna kände sig mera isolerade för sig själva och kände en viss misstänksamhet gent emot utomsockenbor. Härigenom blev folket i ena byn också mycket beräknadt med varandra. Föräldrars samtycke var i flesta fall avgörande för sonens eller dotterns giftermål. Även släktingar hade i många fall något att säga till om i frågan. Anledningarna till att föräldrarna ogillade ett barns giftermål voro i många fall osämja mellan familjerna, eller att förmögenheten hos andra kontrahenter inte ansågs vara god nog. Det kunde förekomma att för-

äldrar tvingade ungdomar att gifta sig med varandra. Äktenskapsförmedlare förekommo, och som regel var det någon manlig, och kallades töneman.

Äktenskapsförmedling tillgick vanligen så, att tönemannen först besökte flickans föräldraherr och talade då fört om från vem han kom med sitt ärende och fortsatte så i valda ordalag framhålla den ifrågasvarande unges manens goda karaktärsegenskaper och praktiska duglighet, samt om det så passade, även om hans möjliga ekonomiska förhållanden. Lyckades tönemannen i sitt ärende, kunde han som ersättning vänta sig en ny blågarnsskjorta, ett par hemstickade ullstrumpor, samt kanske möjlighet att få vara med på bröllopet.

Frieri bland bondefolket tillgick vanligen så, att friaren, om han själv ägde gård och hästar, kom körande till ort och ställe med de bästa hästarna, som fodrats väl här till en tid förr. Bästa seldomen och bästa vagnen. Men friaren kunde också komma

ridande från sin häst. Från han gånge till fot, hade han då i handen en käpp som han själv snidat med vackra utskärningar, och denna käpp kallades sedan så länge den fanns till för "friarekärpen."

Framkommen till och inkommen från den gård, dit friaren ämnade sig, blev den unge mannen, om han var välkommen, efter från gården mottagen av husefader, som då anmodade gårdens dräng att säga hans om friarens hästar, och bjöd så friaren gå in i stugan. Friaren framförde då inne i stugan ^{ett fiveri} genom att fråga: "Om han kunde få en kringa." Men var det då flera döttrar i huset, och hans val föll på någon av de yngre, kunde det hända att den myndige husefader kort och gott svarade: "Den bästa ska gå först." Friaren fick i många fall rätta sig därefter, eller söka sin lycka på annat håll. En vanlig gåva efter ett lyckat fiveri var en finare psalmbok. Fästmannen kunde som gåva få mottaga ett par hemvävda byxhängslar, eller skammaljsya.

da sådana. För fästmannen stöjdkenning, vilket de flesta männen i gammal tid voro, kunde fästmän som gäva även få mottaga ett av fästmannen varken stöjdat syskin. I de fall då föräldrarna bestämde, att det skulle bli giftermål av mellan deras ungdommar, beständes samtidigt om hemgiften. Hemgiften kunde, då det gälde ättosöner och ättodöttrar, utgöras dels av konstanta pränningar och dels av varor och dels av djur såsom kor och hästar. Hemgiften, i vad den bestod av varor, flyttades vanligen till det nya hemmet före bröllopet. Tjäningarna överlämnades till en del på bröllopsdagen och resten efter bröllopet. Förberedelserna till bröllopet började vanligen med att göda ett nötkreatur och ett större svin några månader före bröllopet. I många fall gick den blivande brudgummen själv omkring och bjöd till bröllopet. Men även blivande brudens fader kunde utföra bjudningen, eller också kunde han låta

någon av sina drängar på gårdens bästa häst rida omkring med bjudningen. Utlom släktingar och vänner, bjöds även församlingens präst och klockare till bröllopet. Som objudna gäster kommo liggare. Svenska förekom före brölloppet och kallades också för "utsparkning" och var då arrangerad av brudgummens ungängeskamrater. Vid en sådan fest skulle den utsparkade blivande brudgummen, trakteras något mer än vad han egentligen lätde.

Flera frågor kan jag inte besvara. Att jag kommit att dröja så länge med svar, har berott på att jag en tid nödgats vistas på sjukhus.